

ODPOCZYNEK ŚWIĄTECZNY I UCZESTNICTWO W EUCHARYSTII

Rec: Reinhold Bärenz: Das Sonntagsgebot. Gewicht und Anspruch eines kirchlichen Leitbildes. Kösel-Verlag München. 1982, s. 256.

W 1982 r. ukazała się książka Reinholda Bärenza o przykazaniu święcenia niedzieli. Autor jej jest socjologiem i pastoralistą w Katolickim Uniwersytecie w Eichstätt (Bawaria). Jakkolwiek dotyczy ona Niemieckiej Republiki Federalnej ze względu na to, że opiera się na badaniach zrealizowanych w tym kraju, to jednak ma ona charakter ogólny, ponieważ we wszystkich krajach obserwuje się spadek uczestnictwa we Mszy św., a także zmianę postaw wierzących wobec odpoczynku świątecznego. Biorąc pod uwagę te dwa elementy przykazania święcenia niedzieli, książka R. Bärenza koncentruje się głównie na jednym z nich, tj. na uczestnictwie w niedzielnej Eucharystii. Ze względu na jej wartość dla Kościoła, warto bliżej się przyjrzeć problematyce i wynikom badań.

Autor zastanawia się nad pytaniem, czy przykazanie niedzielne ma sens w sytuacji, gdy z jednej strony część duchowieństwa — zwłaszcza tzw. duchowni liberalni — praktycznie zrezygnowała z tego przykazania i wcale o nim nie mówi, z drugiej zaś znaczna część katolików nie stosuje się do niego w swoim życiu religijnym. Książka ukierunkowana jest na zweryfikowanie następującej hipotezy.

Przykazanie święcenia niedzieli poza tym, że jest przykazaniem Kościoła, znajduje uzasadnienie teologiczne: Kościół urzeczywistnia się we wspólnocie, a właśnie Eucharystia ma wymiar wspólnotowy. Wierni biorący udział w Eucharystii jednoczą się i przeżywają tajemnicę Śmierci i Zmartwychwstania Chrystusa. W pierwszych wiekach dominowało w Kościele to właśnie kolegialne spojrzenie na Eucharystię. Później gdy rozpowszechniło się zaniedbywanie udziału w Eucharystii, Kościół ustanowił przykazanie święcenia niedzieli. Od tego czasu dominował raz jeden, raz drugi moment. W czasach współczesnych należy poszukiwać głębszego uzasadnienia udziału w Eucharystii.

W książce swej stosuje autor metodę teologii praktycznej. Można ją nazwać metodą analizy teologiczno-socjologicznej lub teologiczno-antropologicznej z uwagi na konieczność wykorzystania w badaniach pastoralnych osiągnięć różnych nauk, nie tylko socjologii. Książka Bärenza składa się z czterech rozdziałów.

Rozdział pierwszy — o charakterze historycznym i teologicznym — ukazuje, jak kształtowało się przykazanie święcenia niedzieli w ciągu wieków. Szczególnie charakterystyczne jest to, że w ostatnich dziesiętkach lat zwraca się uwagę nie tylko na zewnętrzny stosunek do przyka-

zania, ale także na jego teologiczną podbudowę, która powinna wpłynąć na wewnętrzne zobowiązanie chrześcijan do zewnętrznego wypełniania przykazania święcenia niedzieli.

W drugim rozdziale Bärenz wykazuje, opierając się na literaturze socjologicznej z lat 1953-1979, jak w rzeczywistości kształtowała się w Republice Federalnej Niemiec realizacja tego przykazania. Okazało się, że w tym okresie nastąpił ogólny spadek uczestnictwa w niedzielnej Mszy św. i to we wszystkich kategoriach demograficzno-społecznych (wiek, płeć, wykształcenie, wielkość parafii). Na szczególne podkreślenie w tym rozdziale zasługuje porównanie uczestnictwa we Mszy św. katolików i protestantów, którzy nie mają obowiązującego ich przykazania *sub gravi*, praktykę uczestnictwa we Mszy św. o wiele bardziej zaniedbali niż katolicy. Fakt ten wskazuje na potrzebę podtrzymania przykazania święcenia niedzieli, by w Kościele katolickim nie wystąpiła podobna sytuacja.

W rozdziale trzecim autor referuje własne badania przeprowadzone w kilku parafiach. Staje on na stanowisku, że realizacja przykazania ma głębszy sens. To nie jest tylko wyraz konieczności, a więc podporządkowania się nakazom Kościoła, ale także wyraz religijności, wewnętrznej potrzeby, przeżyć, motywacji. Autor wykazał to między innymi w sporządzonych przez siebie typologiach ze względu na stosunek respondentów do przykazania święcenia niedzieli. Wyróżnia się pięć typów: tradycyjnych, pogłębionych, doktrynalnych, zaadaptowanych i kontemplacyjnych. Wymienione typy przyjmują odmienną postawę nie tylko wobec wspomnianego przykazania, ale także względem duszpasterskich oddziaływań Kościoła na wiernych. Interesujący jest fakt, że w każdym z tych typów dostrzega się katolików, którzy domagają się głębszych, teologicznych uzasadnień przykazania święcenia niedzieli.

W rozdziale czwartym autor wyciąga praktyczne wnioski. Spośród nich na podkreślenie zasługują:

1. Wierni oczekują od uczestnictwa w Eucharystii osobistego dowartościowania, rozwiązania egzystencjalnych problemów tworzenia wspólnoty i poprawy życia.

2. Wierni życzą sobie, by u przewodniczących liturgii (biskupa i kapłana) wystąpiła zgodność postawy i czynu.

3. Badania motywów wykazały, że zachodzi potrzeba wychowania wiernych do bardziej świadomego uczestnictwa w Eucharystii. Motywy tradycyjne i środowiskowe nie są wystarczające.

4. Konieczne jest kształcenie orientacji na wartości religijne i powiązania Mszy św. ze Smiercią i Zmartwychwstaniem Chrystusa. Moment ten autor uważa za najważniejszy.

Rozprawa Bärenza ma charakter pastoralny. Wydaje się jednak, że aspekt socjologiczny jest w niej dominujący i znalazł on odbicie także w części praktycznej. Niemniej z całej pracy, jak i z wypowiedzi badanych, wynika jasno, że przykazanie święcenia niedzieli wymaga wspólnie, może bardziej niż w przeszłości, teologicznej podbudowy.